

dig mélyeséges áhitattal nyult a szerző, oly megrázó és egyben felemelő, hogy még közömbös lelkek sem olvashatják el e munkát megindultság nélkül. A könyvet Jaschik Álmos szép rajzai díszítik.

René Bazin: *A Szahara szíve.* Charles de Foucauldról, a kereszténység egyik újkori hősről szól ez a könyv. Voltaképen életrajz s mégis több annál, mert a lélek mélyeséges területeit járja be és úgy rajzolja meg egy ember külső és belső életét, hogy az világító példája lehet a hit ösvényéről a kételkedés és hitetlenség sötétjébe került tévelygőknek. Foucauld, noha vallásos nevelésben részesült, maga is hitetlennek mondja ifjúkori életét. Katona lesz, Afrikába kerül és ugyan-csak világfi módjára él. Mivel ezen az életen nem akar változtatni, elhagyja a hadsereget. Később felfedező utakat tesz Afrikában és két olyan könyvet ír, amelyek tudományos körökben méltó feltűnést keltenek. De a kielégítetlenség tovább is gyötri. Életével nem tud mitévő lenni. Magányba vonul s szerzetes lesz. Tíz évet tölt el a Szentföldön, majd pappá szentelik s ekkor Algerbe megy, ahol remeteként él tuarégek, arabok, négerek közt. Nem prédikál, de cselekvő szeretetre tanít és szeret. Az egykor gazdag francia világfi Krisztus legszegényebb szolgája lesz a szó legteljesebb értelmében. Évtizedekig él magányában s nem érzi, hogy áldozatokat hozott volna. Imádságai mellett lefordítja a bibliát, megírja a tuareg szótárt, összegyűjti az ottani népdalokat és a néppel érintkezve, mind beljebb viszi a Szahara szívébe a missziós gondolatot. A világháború alatt fellázadt tuarégek ölték meg. Úttörő volt, apostol s amint a szerző írja: az irgalom és az eljövendő üdvösség jegyében jött és áldozta fel magát Afrikában.

A kötethez térkép van mellékelve és sok fénykép mutatja be Foucauld remeteségét és működése területeit.

Dr. Kalmár Gusztáv: *Küzdelmek a fehér halál országában.* A sarkkutatások történetét foglalja össze könyvében dr. Kalmár Gusztáv bencés tanár. A sarkvidéki utazók sorát a massiliai (marseillei) Pytheas-szal kezdi, aki Kr. e. a IV. században indult hajójával a hyperboreusok meglátogatására, de a Shetland-szigeteken tovább nem mert északra menni. Azután az írek, nor-mannok, frizek, majd az angolok és a hollandok következnek. Elénk tárulnak mindazok a hősiességek, szenvedések és áldozatok, amelyekkel az emberiség a sarkok fölfedezéseért fizetett. A kitűnően összeállított munka első kötete Nansen diadalmas útjával végződik. A második kötet, amely a XX. század sikeres viaskodásait írja le a sarkvidékeken, jövőre jelenik meg. Dr. Kalmár Gusztáv könyve kiválóan alkalmas ismeretterjesztő az ifjúság számára.

m—gy.

Genthon István: *A régi magyar festőművészet.* (Vác, 1932.) Régi művészeti kultúránknak a nagyközönség előtt alig ismert területére vezet ez a könyv, midőn az első összefoglaló áttekintést adja gótikus szárnyasoltáraink festészetéről. A XIV—XVI. századi magyar táblaképfestészet emlékei mindenkor mostohagyermekai voltak a kutatásnak. Nagyon érthető a szerzőnek az a megállapítása, hogy az anyaggyűjtésnél átrostálatlan műemlékek tömegével, de óriási hézagokkal is, téves adatok erdejével állott szemben, s munkája megírásakor az eddigi irodalomra csak kivételes esetekben támaszkodhatott. Nem kevesebb nehézség okozója volt az a régi és szívós balhiedelem, hogy középkori festészetünk emlékei, kivált a felvidéki és erdélyi szárnyasoltárok táblái, német munkák, melyeknek nincs szerves összefüggésük a hazai talajjal.

Az előttünk fekvő könyv a magyarság részéről több szempontból is új szellemi birtokbavételt jelent. Az

emlékanyag alapos ismerete, mely eddig közel kétezer képtáblát tart nyilván, nem is sejtett gazdagságot tár az olvasó elé. Annyi rettenetes pusztulás után e gazdagság egyszersmind fogalmat nyújt arról, milyen óriási tömege a műalkotásoknak díszítette templomainkat a török vész előtti időkben. Új birtokbavételt, új és indokolt önmegbecsülést jelent a könyv azért is, mert bebizonyítja, hogy szomszédjaival szemben a régi magyar festőművészet nem szorul háttérbe; kiemelkedő művészei felérnek az egykorú osztrák festészet vezető mestereivel. A külföldi kutatók beállításával szemben, amely szerint régi szárnyasoltáraink a német és osztrák művészet provinciális termékei, a könyv kellő eréllyel hangsúlyozza, hogy a középkori magyar festészet az itteni helyi talajból sarjadt, s emlékei túlnyomó nagy része magyar földön, helybeli művészek kezéből került ki. Alaptételét pregnánsan így fogalmazza: nem német képek ezek, hanem német hatás alatt fogant magyar emlékek. Ezt a tételt mindenkor a legnagyobb körültekintéssel védelmezi, rámutatva azokra a mélyreható eltérésekre, melyek a magyar táblaképeket felfogásban és stílusban elválasztják a német és osztrák emlékektől. Gótikus festészetünk nemzeti stílussajátságainak keresése s máris több lényeges vonásnak biztos kiemelése a könyv legfőbb érdemei közé tartozik. E vonások szintézise, a nemzeti jelleg mibenállásának végleges megfogalmazása lesz ezután a további kutatások feladata.

A régi magyar képrás (mennyivel szebb ez a szó, mint az újabban érthetetlen módon annyira felkapott, erősen ujságíró-ízű «piktura» emlegetése!) Genthon könyvében történetileg hat fejezetre tagozódik. A legkorábbi emlékek a XIV. századból származnak s közöttük legfontosabbak Nagy Lajos király máriacelli Madonna képe és a «báti mester» festményei Esztergom-

ban. Zsigmond király korának, a magyar művelődés- és művészettörténet egyik legérdekesebb szakaszának rendkívül jelentős festészeti alkotása Kolozsvári Tamás garamszentbenedeki szárnyasoltára, melyen olasz és német hatás a hazai sajátságokkal együtt határozottan egyéni ötvözetet mutat. A XV. század harmincas éveitől 1460-ig terjedő időt Genthon az átmeneti emlékek korának nevezi s ebbe sorolja Erdély legkorábbi ismert emléket, a prázsmári oltárt, továbbá a bártfai Szent Egyed-templom Szent András-oltárát és az esztergomi Keresztény Múzeum két aranyosmaróti szárnyképét. E nagy és változatos nyitány után, 1460 táján köszönt be a lázas tevékenység kora s megszakítás nélkül tart a gyászos fináléig, Mohács esztendejéig. Két fejezetben, tömött sorban vonulnak fel a XV. század második felének kiemelkedő művészei: a «jánosréti mester», Magyarországi János mester, a «szepességi Szent Antal-oltárok mestere», Kassai Mihály és a kassai főoltár mesterei, az «apostolvértanuságok mestere» és az Ausztriában működő Mikó János. Az utolsó fejezet a XVI. század két első évtizedéről szól, természetesen a középpontba állítva MS mestert, a régi magyar képrásnak ezt a legnagyobb, európai viszonylatban is kiváltságos egyéniségét. Ennek tárgyalása közben tűnik ki leginkább Genthon biztos jellemző készsége, bár éppen ezzel kapcsolatban jut olyan feltevésekhez is, melyek aligha fognak általános elfogadásra találni. Nagyon vitatható ugyanis, hogy a selmebányai múzeumnak két szép szobrát, Szent Katalin és Borbála álló alakját s az ottani Szent Katalin-templomban maradt pompás Madonna-szobrot ugyanaz a kéz faragta volna, mint amely a budapesti Szépművészeti Múzeumban, az esztergomi Keresztény Múzeumban, a hontszentantali plébániatemplomban és az északfranciaországi Lille

múzeumában lévő képeket festette. Ugyanebből az okból nem helytálló a selmebányai Szent Katalin-templom főoltárának az a rekonstrukciója, melyet a könyv 103. és köv. oldalán találunk; A képtáblák nemcsak méretbeli eltéréseik miatt, hanem azért sem tartozhattak ehhez a főoltárhoz, mert egyikük sem ábrázol Szent Katalin életéből vett jelenetet.

A gondos anyaggyűjtés, szigorúan módszeres feldolgozás s a nemzeti jelleg és idegen hatások elfogulatlan, tárgyilagos fejtegetése, egyaránt a könyv tudományos értékét bizonyítják. A tárgy szeretete csak kivételesen ragadja a szerzőt arra a túlzásra, hogy olyan munkákat is magyar származásúaknak tartson, melyek nyilvánvalóan a szomszédos területeken készültek. Így pl. a 15. táblán közölt, Krisztus születését ábrázoló festményt még kérdőjellel sem lehet magyar meszternek tulajdonítani, cseh-német származása annyira kétségtelen. Az az egyetlen érv, hogy egykor a Jankovich-gyűjteményben volt, nem bizonyít a kép magyar származása mellett, mert e gyűjteményben egyéb nem magyarországi eredetű darabok is voltak.

A magyar szellemiség történetének ezeket az értékes és vonzóan megírt fejezeteit minden művelt magyar ember élvezettel és haszonnal fogja olvasni. Külön kell megemlíteni, hogy a könyv nyomdai kiállítása mindenben méltó a első tartalomhoz, s kivált a 102 reprodukciónak nyomása minőségileg magasan felülemelkedik az utóbbi évek több magyar művészettörténeti könyvének nyomdatechnikai színvonalán.

—r.

Móricz Zsigmond : Forr a bor. (Athenaeum kiadás.) — A könyv végén található kiadói közlés szerint a «Forr a bor» egy háromrészes regényciklus harmadik kötete. Az első a tizenegy évvel ezelőtt megjelent «Légy jó mind-

halálig», a második a «Kamaszok» című pedig még sajtó alatt van. «Egy ifjú lélek fejlődése» volna e három regény, «a zsendülő érzés, a felvillanó gondolat és az alkotó vágy» nagyszabású megjelenítése. Megértjük ezt a kiadói dobverést, bár némi aggodalmunk támad, az időbeli hézagokat látva, a ciklus egysége felől. Előzetes aggodalmunk lehet egészen alaptalan is, hiszen találhatunk példát arra, hogy van írói erő, mely időn és sorrenden túl megőriz egységet és átfogó kompozíciót. A regény majd dönt, hogy aggodalmunk alapos-e.

Nyilas Misi mindenestre régi ismerősünk. Felserdült Nyilas Mihály, a gimnázium nyolcadik osztályába jár, sőt szerzett magának egy igazgató nagybácsit is. Kicsit bizonytalanul mozog ebben az új környezetben és regényben, mert időnként nevet is változtat. Néha Misinek hívják, máskor meg Lacinak vagy Zalatnaynak. (Nagybácsija is egyszer Géza, másszor meg Pál.) Misi sorsa itt olyan, mint az operettek betétdalaié. Nem ezeken fordul a darab, de esetleg ők biztosítják a sikert. Nyilas Misi nem a remekbe készült «Légy jó mindhalálig» c. regényből lépett át ide, hanem a Nemzeti Színház színpadáról, hol a közönség tapsai kísérték és kísérik ma is a kisdíák idealizmusának a kiábrándító valósággal való tragikusan emberi összeütközését. Misi belépett egy a mult években néhány folytatásban megjelent regényrészletbe, azonosulni próbált ennek meglévő főalakjával, odaadta néha nevét is egy utólagosan felismert írói lehetőség, a nagy feladatokat hőmpolygető «ciklus» kedvéért. Móricz Zsigmond ezt a könyvet nem írta, hanem egybeszerkesztette.

Ily kompozícióbeli igénytelenség mellett csak egy kétágú váz az, ami épen megmaradt, de mindenesztül elveszett a regény. Az egyik ág Nyilas Misi nyolcadikosan amorf lelkisége, a